

Wielki Post i Wielkanoc 2024

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

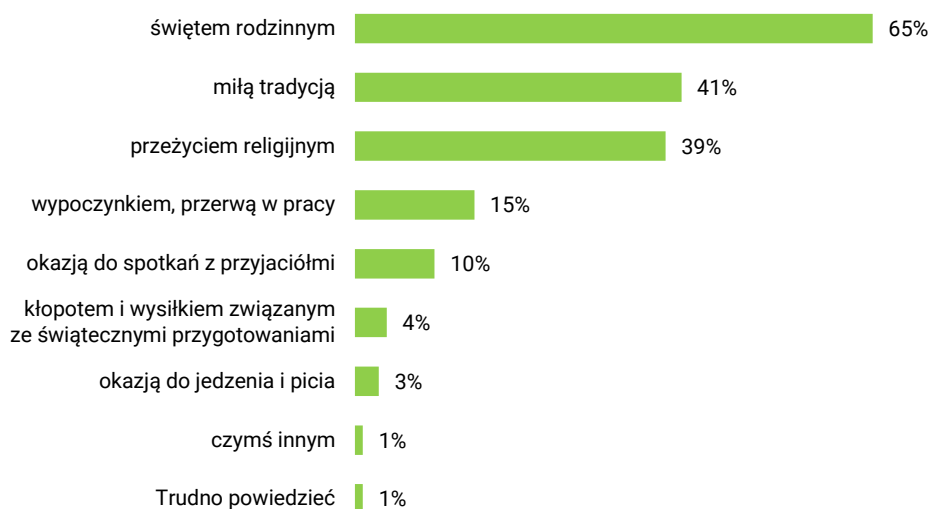
Regularnie co dwa lata badamy, jak Polacy obchodzą Wielkanoc i poprzedzający ją okres Wielkiego Postu. Poprzedni sondaż z 2022 roku, pierwszy po pandemii, ukazał znaczące spadki deklaracji praktykowania świątecznych zwyczajów i osłabienie się religijnego wymiaru tych świąt. Tegoroczne badanie¹, realizowane niecały miesiąc przed Wielkanocą, ma na celu zobrazowanie, jakie zmiany zachodzą w kultywowaniu tradycyjnych zwyczajów świątecznych przez Polaków.

ŚWIĘTOWANIE WIELKANOCY

Dla dwóch trzecich Polaków Wielkanoc to święta rodzinne (65%). W drugiej kolejności są one miłą tradycją (41%) i niemal równie często przeżyciem religijnym (39%). Rzadziej ankietowani deklarują, że jest to dla nich przerwa w pracy, czas wypoczynku (15%) lub okazja do spotkań z przyjaciółmi (10%). Pozostałe wymienione w pytaniu możliwości wskazały niewielkie grupy badanych.

CBOS

RYS. 1. Zbliża się Wielkanoc. Czym dla Pana(i) są Święta Wielkanocne? Czy są one przede wszystkim:

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać dwie odpowiedzi

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (407) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 7 do 17 marca 2024 roku na próbie liczącej 1089 osób (w tym: 60,8% metodą CAPI, 24,3% – CATI i 14,9% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

Postrzeganie Wielkanocy jako świąt rodzinnych jest częstsze niż przeciętnie wśród respondentów praktykujących religijnie 1-2 razy w miesiącu (77%) lub kilka razy w roku (71%). Ponadto odpowiedź tę wybierają częściej niż inni uczniowie i studenci (73%) oraz badani pracujący w spółkach właściciele prywatnych i państwa (72%). Osoby biorące udział w mszy, nabożeństwie lub spotkaniu religijnym co najmniej raz w tygodniu częściej deklarują, że święta wielkanocne są dla nich przeżyciem religijnym (72% lub więcej). Odpowiedź ta jest też częstsza wśród ankietowanych identyfikujących się z prawicowymi poglądami politycznymi (58%) i wśród rolników (58%). Traktowanie Wielkanocy przede wszystkim jako wypoczynku, przerwy w pracy jest częstsze niż w pozostałych grupach wśród badanych identyfikujących się z poglądami lewicowymi (29%) i w ogóle nie uczestniczących w praktykach religijnych (29%). Wysokie odsetki wskazań na tę odpowiedź notujemy również wśród pracowników usług (29%), osób pracujących na własny rachunek (27%) i badanych w wieku 25-34 lata (27%) – zob. tabelę aneksową 1.

W stosunku do poprzedniego badania z 2022 roku zmniejszył się odsetek wskazań, że Wielkanoc to przede wszystkim święto rodzinne (o 3 punkty procentowe) oraz przeżycie religijne (o 5 punktów). Wzrósł natomiast udział osób, dla których święta wielkanocne to miła tradycja (o 3 punkty procentowe) oraz okazja do spotkań z przyjaciółmi (o 2 punkty).

TABELA 1

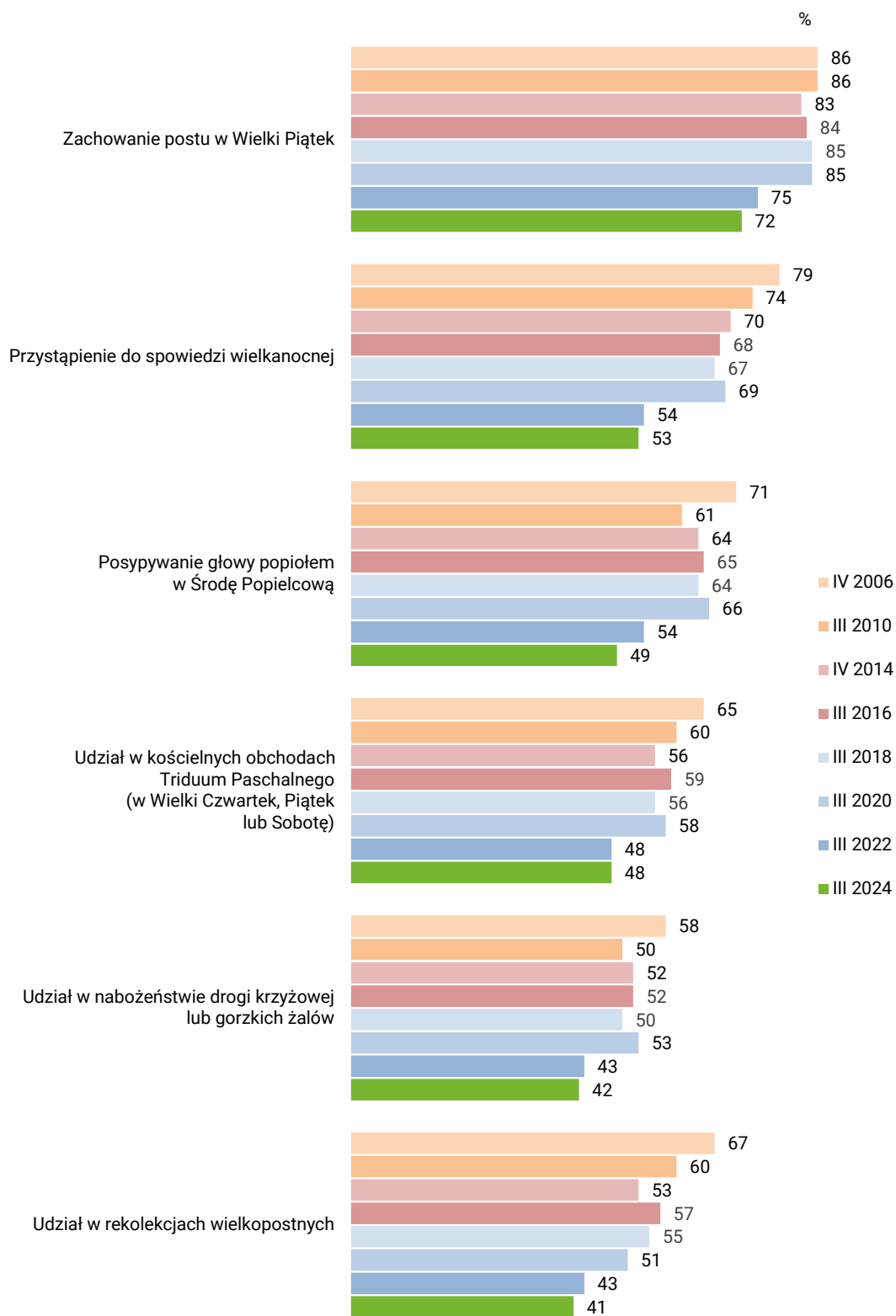
Czym dla Pana(i) są Święta Wielkanocne? Czy są one przede wszystkim:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	1994	1997	1998	1999	2000	2005	2010	2014	2016	2018	2020	2022	2024
	w procentach												
świętem rodzinnym	63	61	69	69	70	61	62	63	70	67	67	68	65
miłą tradycją	50	50	53	50	49	55	45	44	42	43	45	38	41
przeżyciem religijnym	49	53	46	48	50	47	46	44	46	44	51	44	39
wypoczynkiem, przerwą w pracy	12	15	12	12	11	12	13	16	13	14	8	16	15
okazją do spotkań z przyjaciółmi	9	9	9	9	9	8	8	8	6	7	6	8	10
kłopotem i wysiłkiem związanym ze świątecznymi przygotowaniem	9	5	3	5	3	5	5	3	4	5	2	3	4
okazją do jedzenia i picia	3	2	2	3	2	3	3	1	2	2	2	3	3
czymś innym	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1

OSOBISTE PODTRZYMYWANIE ZWYCZAJÓW

Prawie trzy czwarte dorosłych Polaków zachowuje post w Wielki Piątek (72%), a ponad połowa przystępuje do spowiedzi wielkanocnej (53%) i są to odsetki podobne do odnotowanych dwa lata temu. Zmniejszył się udział ankietowanych, którzy przyznają, że posypują głowę popiołem w Środę Popielcową (o 5 punktów procentowych), ale nadal prawie co druga osoba (49%) rozpoczyna w ten sposób Wielki Post. Tyle samo osób co w 2022 roku bierze udział w kościelnych obchodach Triduum Paschalnego (w Wielki Czwartek, Piątek lub Sobotę) – 48%. Praktycznie nie zmienił się również odsetek badanych deklarujących, że uczestniczą w nabożeństwie drogi krzyżowej lub gorzki żalów – praktykuje to ponad dwie piąte dorosłych Polaków (42%). Podobnie często respondenci biorą udział w rekolekcjach wielkopostnych (41%). O ile więc w okresie 2020–2022 nastąpiły duże spadki w zachowywanych przez Polaków praktykach wielkopostnych i wielkanocnych o charakterze religijnym, o tyle w ostatnich dwóch latach zmiany są niewielkie, a w przypadku niektórych praktyk w ogóle nie występują.

Kobiety częściej niż mężczyźni uczestniczą osobiście w praktykach wielkopostnych i wielkanocnych. Ponadto deklaracje, że respondenci posypują głowę popiołem, uczestniczą w rekolekcjach, nabożeństwach drogi krzyżowej lub gorzkich żalów, obchodach Triduum Paschalnego, przystępują do spowiedzi i zachowują post w Wielki Piątek, zależą od wieku, wielkości miejsca zamieszkania, wykształcenia, dochodów, religijności i poglądów politycznych. Wraz z wiekiem rośnie odsetek osób, które podejmują wielkopostne i wielkanocne praktyki. Z kolei im większa miejscowość zamieszkania ankietowanych, tym niższy udział w omawianych zwyczajach. Osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym znacznie częściej podtrzymują wymienione tradycje niż osoby z wykształceniem wyższym. Kadra kierownicza i specjaliści, pracownicy administracyjno-biurowi oraz uczniowie i studenci to grupy społeczne wyróżniające się najniższymi odsetkami praktyk wielkopostnych oraz wielkanocnych. Natomiast rolnicy, robotnicy niewykwalifikowani i emeryci częściej niż pozostali respondenci deklarują zachowywanie tych zwyczajów. Osoby o najwyższych dochodach w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym rzadziej podtrzymują tradycje wielkopostne. Ankietowani o poglądach prawicowych częściej niż respondenci identyfikujący się z lewicą deklarują zachowywanie analizowanych zwyczajów. Badani, którzy uczestniczą w mszy, nabożeństwie lub spotkaniu religijnym raz w tygodniu lub częściej, w większości (powyżej 70%) zachowują praktyki wielkopostne i wielkanocne, a 71% osób w ogóle nieuczestniczących w praktykach religijnych nie wskazało żadnej z tych praktyk. Ciekawe jest jednak to, że 27% ankietowanych deklarujących, że w ogóle nie chodzą do kościoła, zachowuje post w Wielki Piątek – zob. tabelę aneksową 2.

RYS. 2. Które z wymienionych wielkopostnych oraz wielkanocnych praktyk religijnych Pan(i) osobiście zachowuje?

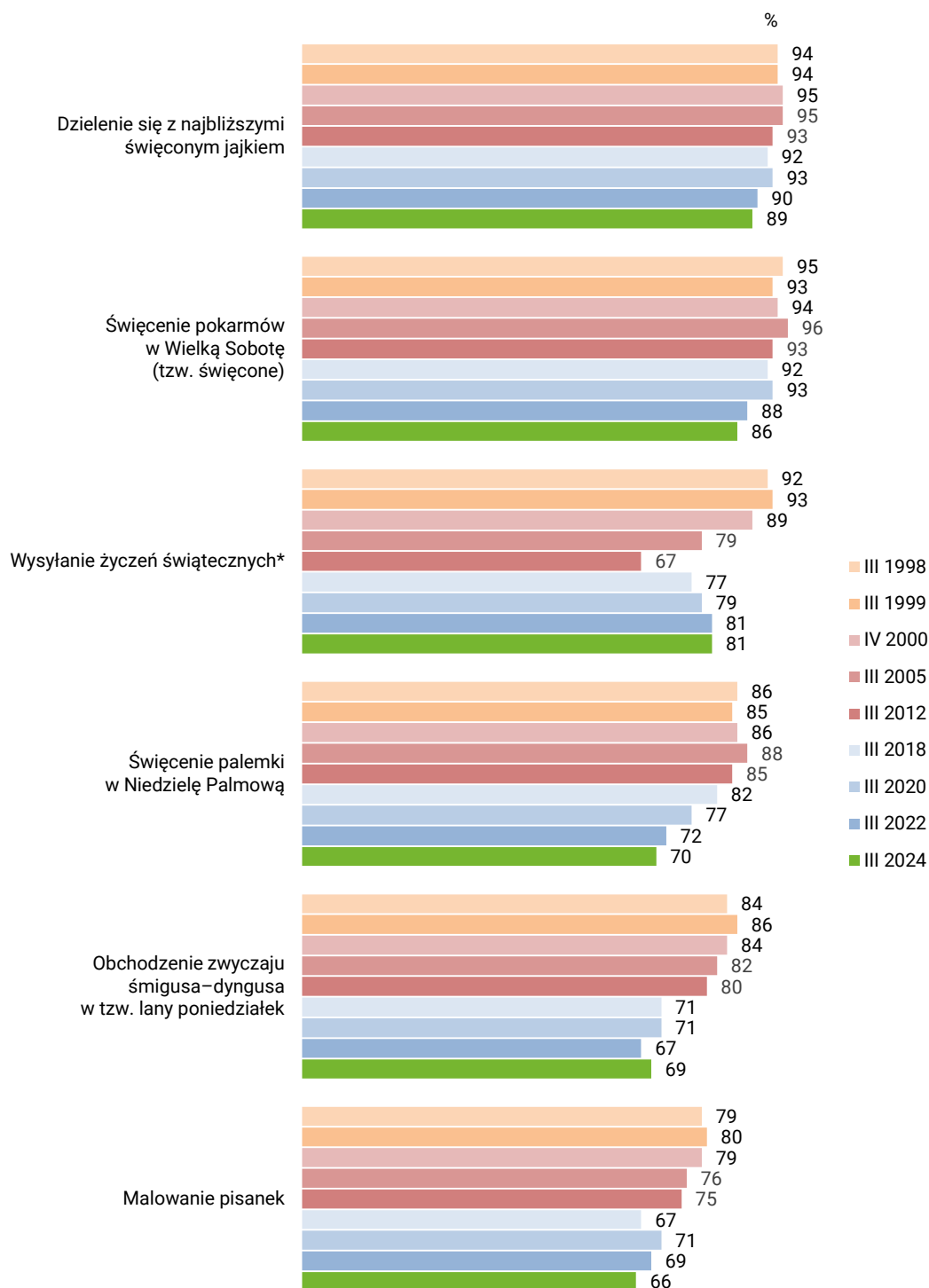

ZWYCZAJE OBCHODZONE W RODZINIE

Praktykowanie świątecznych zwyczajów w rodzinach jest wśród Polaków bardziej powszechne i bardziej stabilne w czasie. Niemal dziewięć na dziesięć osób dzieli się z najbliższymi święconym jajkiem (89%) i podobny odsetek deklaruje, że w ich rodzinach święci się pokarm w Wielką Sobotę (86%). Ponad cztery piąte (81%) badanych podtrzymuje zwyczaj wysyłania życzeń świątecznych – w tym roku po raz pierwszy zapytaliśmy o nie ogólnie i odsetek jest taki sam jak w 2022 roku, kiedy pytanie dotyczyło „wysyłania życzeń za pośrednictwem SMS-ów lub internetu”. Obchodzenie w rodzinach lanego poniedziałku, czyli śmigusa-dyngusa, zadeklarowało nieco więcej dorosłych Polaków niż poprzednio – zwyczaj ten jest kultywowany przez 69% rodzin. Z kolei o 2 punkty procentowe mniej badanych niż dwa lata temu praktykuje w swojej rodzinie święcenie palemki w Niedzielę Palmową, choć nadal robi to większość (70%). Dwie trzecie ankietowanych deklaruje, że w ich domach maluje się pisanki (66%) i jest to odsetek niższy o 3 punkty od notowanego w 2022 roku.

Kobiety istotnie częściej niż mężczyźni twierdzą, że w ich rodzinach wysyła się życzenia do innych oraz maluje pisanki, w przypadku pozostałych zwyczajów deklaracje kobiet i mężczyzn są do siebie zbliżone. Odsetki osób, które przyznają, że w ich rodzinach podtrzymywany jest zwyczaj święcenia palemki w Niedzielę Palmową, święcenia pokarmów w Wielką Sobotę i dzielenia się święconym jajkiem, rosną wraz z wiekiem badanych. Wykształcenie i wielkość miejsca zamieszkania ankietowanych mają mniejszy wpływ na badane tradycje rodzinne niż na wcześniej omawiane zwyczaje praktykowane indywidualnie – być może dlatego, że w większym stopniu miały one charakter religijny. Podobne zależności dotyczą dochodów na osobę w gospodarstwie domowym: wraz z ich wzrostem, rzadsze jest obchodzenie w rodzinach badanych takich zwyczajów jak: święcenie palemki, święcenie pokarmów, dzielenie się święconym jajkiem, ale malowanie pisanek i wysyłanie życzeń nie podlegają tym prawidłowościom. Warto zauważyć, że nawet wśród osób, które uczestniczą w praktykach religijnych tylko kilka razy w roku, odsetek respondentów, którzy podtrzymują w rodzinie zwyczaj święcenia pokarmów i dzielenia się święconym jajkiem wynosi 93% (lub więcej). Odsetki wskazań na te odpowiedzi wśród osób częściej biorących udział w praktykach religijnych są niewiele wyższe. Inaczej mówiąc, osoby chodzące do kościoła kilka razy w roku obchodzą Święta Wielkanocne właśnie w taki sposób: święcą pokarmy i dzielą się nimi przy świątecznym stole. Natomiast obchodzenie śmigusa-dyngusa w tzw. lany poniedziałek jest częstsze wśród osób sporadycznie praktykujących religijnie (1-2 razy w miesiącu lub rzadziej) niż wśród praktykujących regularnie (raz w tygodniu lub częściej). Na koniec warto zauważyć, że ponad połowa badanych w ogóle nieuczestniczących w mszy, nabożeństwie lub spotkaniu religijnym przyznaje, że w ich rodzinach maluje się pisanki, święci pokarmy w Wielką Sobotę, dzieli się święconym jajkiem, obchodzi się śmigusa-dyngusa oraz wysyła życzenia świąteczne, a tylko 9% w tej grupie nie wskazało żadnej z badanych tradycji – zob. tabelę aneksową 3.

RYS. 3. Które z wymienionych praktyk i zwyczajów wielkopostnych oraz wielkanocnych są zachowywane w Pana(i) rodzinie?

* Do 2012 „wysyłanie tradycyjnych kartek z życzeniami świątecznymi”, w latach 2018–2022 „wysyłanie życzeń za pośrednictwem SMS-ów lub internetu”

Tegoroczne badanie ukazuje zahamowanie spadkowych trendów, które obserwowaliśmy w 2022 roku, a które dotyczyły większości badanych praktyk wielkopostnych i wielkanocnych. Warto jednak podkreślić, że religijne zwyczaje (np. spowiedź wielkanocna, udział w kościelnych obchodach Triduum Paschalnego) zachowuje połowa lub mniej niż połowa Polaków, ale w zdecydowanej większości rodzin podtrzymywany jest zwyczaj święcenia pokarmów w Wielką Sobotę i dzielenia się nimi z bliskimi przy świątecznym stole. Można więc przypuszczać, że zwyczaje wielkanocne w niektórych domach funkcjonują w pewnym oderwaniu od religijności domowników i Polacy nie widzą przeszkód w ich kultywowaniu mimo odchodzenia od praktyk religijnych.

Opracowała

Marta Bożewicz